

Sven Rydenfelt:
NATIONALEKONOMERNA OCH OMVÄRLDEN

Sven Rydenfelt blev filosofie doktor i Lund 1954. Han var lektor i nationalekonomi mellan 1951 och 1976 och erhöll professors namn 1991

I motsats till det nya ämnet företagsekonomi är nationalekonomi ett akademiskt ämne med lång historia i vårt land. Anders Berch, professor i juridik och ekonomi i Uppsala från 1741, brukar räknas som den förste svenske nationalekonomen.

Att professorerna inom ämnet länge var placerade inom juridiska fakulteten, innebar krav på juridisk grundutbildning för alla lärare. För att kunna bli först docent och sedan professor tvingades Sveriges mest berömde nationalekonom, Knut Wicksell, därför att läsa in och 1899 - vid 48 års ålder avlägga en juris kandidatexamen.

När jag själv hösten 1934 började mina nationalekonomiska studier i Lund var det för Emil Sommarin, professor inom juridisk fakultet men examinator även inom filosofisk fakultet. Kurslitteraturen omfattade endast ett fåtal arbeten och jag var beredd att i början av vårterminen anmäla mig för tentamen för två betyg. När jag efter julen återvände till Lund drabbades jag emellertid av en omorganisation som helt omkullkastade mina planer. Ny examinator inom filosofisk fakultet var nu docent Johan Åkerman, med en kurslista om ett 50-tal arbeten. Det var bara att spotta i nävarna och i slutet av vårterminen klarade jag mina två betyg.

Åkerman blev 1943 Filosofiska fakultetens förste professor i nationalekonomi och tre år senare bildades den nationalekonomiska institutionen med lokaler på Kyrkogatan. Ett av lärarrummen disponerade jag i egenskap av amanuens och licentiand. I rummet intill satt Nils Västhagen och arbetade med sin doktorsavhandling, färdig 1950

BILDANDET OCH NEDLÄGGNINGEN AV DEN EKONOMISKA FAKULTETEN

Året 1961 är en milstolpe i Lunds universitets historia. Lund fick inte enbart en ekonomisk fakultet, utan också en teknisk högskola. Det första en akademisk innovation av sådan betydelse att invigningen med pompa och ståt förrättades av konungen, Gustav VI Adolf. Det nya ämnet företagsekonomi, som hade existerat vid universitetet under några försöksår, fick under ledning av professor Nils Västhagen en fast grund att stå på och chans till en snabb utveckling. Västhagen hade återvänt till Lund efter en tid som professor vid Handelshögskolan i Stockholm. Själv fick jag inom den nya fakulteten en tjänst som lektor i nationalekonomi.

Att de båda ämnena nationalekonomi och företagsekonomi fick bilda en egen fakultet vid Lunds universitet var i grunden något av en sensation, en utmärkelse som endast kan förklaras av den höga status den ekonomiska vetenskapen vid denna tid åtnjöt. Men redan efter tre år befanns arrangemanget så olämpligt att den nya fakulteten - den här gången utan pomp och ståt - inkorporerades i den större nybildade samhällsvetenskapliga fakulteten.

VÄRDERINGEN AV NATIONALEKONOMERNA

Synen på och värderingen av nationalekonomerna och deras vetenskap har kraftigt växlat under årens lopp. Utgångspunkten blir 1930-talets depression med dess massarbetslöshet, den svåraste hemsökelse västvärlden i modern tid under fred drabbats av. Allas ögon vändes då mot nationalekonomerna. Det var deras område och deras uppgift att bota det onda. Men tyvärr stod de splittrade och rådlösa.

I denna västvärldens - och nationalekonomernas mörka stund kom 1936 John Maynard Keynes med sin General Theory, i vilken han på ett utomordentligt elegant och övertygande sätt presenterade den mirakelmedicin som en gång för alla skulle bota, och framför allt förebygga, massarbetslöshetens sociala pest.

Hotet från Hitlertyskland och upprustningen botade emellertid depressionen och krigsårens fulla sysselsättning fortsatte av bara farten under decennierna efter kriget. Först under 1990-talskrisen, med dess massarbetslöshet i industriländerna, kom Keynesmedicinen att prövas på allvar. I det krisdrabbade Japan, världens näst största ekonomi, användes den utan framgång i doser Keynes aldrig kunde ha drömt om - med enorma budgetunderskott, och en statsupplåning som gjorde Japan till industrivärldens mest skuldsatta stat, som följde.

Det märkliga är att nationalekonomerna under något halvsekel kunde leva högt på en illusion - den allmänna tron på Keynesmedicinens mirakulösa krafter. I en ledare i tidskriften The Economist 1941 hävdades att keynesianismens inflytande på samhällsutvecklingen av allt att döma skulle komma att bli större än till och med marxismens. Och tidskriften

Times hade nyårsafton 1965 en bild av Keynes på framsidan med texten "Alla de gamla ekonomiska problemen är nu lösta". Typiskt är också att nobelpristagaren från 1969, Jan Tinbergen, lämnade sin tjänst som chef för det holländska konjunkturinstitutet 1963. Skälet var att konjunkturproblemen enligt hans mening i stort sett var lösta.

Naturligtvis solade sig nationalekonomerna i glansen och aldrig har deras anseende varit högre än under denna period. Ibland blev de kanske lite väl stöddiga, något som föranledde kollegan Bo Södersten att (i tidningen Arbetet 1975) likna dem vid påfåglar, struttandes runt i övertygelsen om att ha löst alla problem så uttömmande att endast lite "fine tuning" återstod.

PENNINGBRIST OCH MANNA FRÅN HIMLEN

Ett annat problem jag avslutningsvis vill beröra är den nationalekonomiska vetenskapens syn på, och relationer med, vårt privata "kapitalistiska" näringsliv. En episod från ett sammanträde med den nationalekonomiska institutionsstyrelsen omkring 1965 är betecknande. Det klagades bittert över institutionens fattigdom. Man hade inte ens de medel (offentliga anslag), som krävdes för att inbjuda en gästföreläsare och betala omkostnaderna för denne. Jag undrade då om institutionen kunde tänka sig att ta emot en privat donation. Om så var fallet ansåg jag mig ha goda chanser att utverka en sådan från en storföretagare i Malmö som jag kände. En pinsam tystnad följde, som bröts av ordföranden Guy Arvidsson med förslag om

bordläggning av ärendet. Efteråt fick jag av en av deltagarna veta att man hellre levde i fattigdom än tog emot nådegåvor i form av "smutsiga" kapitalistpengar!

Tre år senare omkom Arne Ryde, en av våra doktorander, i en bilolycka. Händelsen drabbade föräldrarna ytterligt hårt eftersom han var enda barnet. Hovapotekaren Sven och hans hustru Valborg önskade emellertid hedra och befästa minnet av sonen genom en donation till vår institution. Och trots att året 1968 var den röda studentrevoltens år hade opinionen vid institutionen svängt. 1971 tackade man med glädje ja till 400 000 kronor, vilket blev grundplåten i Arne Rydes stiftelse. Betydande kompletterande donationer följde och bestämmelsen att tio procent av den årliga avkastningen skulle läggas till kapitalet förklarar, jämte en skicklig förvaltning, att stiftelsens tillgångar nu uppgår till runt 40 miljoner kronor.

Det regnade manna från himlen och från att ha varit en av de fattigaste institutionerna förvandlades den plötsligt till en av Universitetets rikaste. Rader av konferenser och symposier med deltagande av prominenta ekonomer från olika länder har under de gångna trettio åren kunnat arrangeras och betalas med stiftelsens pengar. Stiftelsen har mycket verksamt bidragit till att institutionens lärare och forskare, och kanske främst doktorander, fått en viktig kontaktyta med ledande forskare och den aktuella forskningsfronten inom ämnet.

Men att det problemet fått en lyckosam lösning innebar ingalunda att alla problem var lösta. Vårt stora bekymmer var behovet av lämpliga institutionslokaler och vår dröm var en ny, för våra behov figursydd, byggnad. Tyvärr hade staten aldrig råd med den utgiften och vi fick ambulera mellan provisoriska lösningar, först i Folkskoleseminariet och senare i lasarettets gamla kökslokaler.

Men efter bortåt trettio års ökenvandring nåddes äntligen målet. Större delen av den lundensiske industrimannen Holger Crafoords (1908-1982) efterlämnade förmögenhet hade placerats i den Crafoordska stiftelsen och tack vare en donation från stiftelsen om bortåt 40 miljoner kunde vi 1988, jämte företagsekonomer, ekonomisk-historiker och bibliotek, flytta in i Holger Crafoords Ekonomacentrum. Senare har betydande tillbyggnader i olika etapper skett, även de bekostade av stiftelsen, och summan av donationerna uppgår i skrivande stund till 87 miljoner kronor.